

Курбасових учнів у зрілі роки звертається до педагогіки та береться за перо. І яскравий приклад тому – останні чотири десятиліття творчої праці Романа Черкашина. З початку 1950-х і до останніх років життя Роман Олексійович займався активною педагогічною діяльністю. Своїм учням майстер прищеплював високу сценічну культуру, художній смак, повагу до слова. З під пера Р.Черкашина виходить ціла низка спогадів про його театральну юність, найвідоміший з яких має назву «Ми – березильці», безліч статей, наукових розробок, авторських розробок з техніки читання.

Життя Р.Черкашина – це приклад непохитної вірності мистецтву, своєму театру, своєму вчителю. І – своїй дружині, своїй Джульетті...

Ромео і Джульєтта прожили разом 66 років. Виховали дочку Марину, потім – онуку Ірину. Але насправді дітей у

них було значно більше – Юлію Гаврилівну називала «мачочкою» вся без винятку молодь Харківського театру ім.Т.Шевченка.

Романа Олексійовича Черкашина не стало у листопаді 1993-го. Юлія Гаврилівна Фоміна продовжувала займатися справами музею, упорядковувала сімейні документи. Вона відсвяткувала 90-річний ювілей чоловіка – і незабаром пішла, трохи не доживши до свого 90-річчя. Після смерті батьків їхня дочка, відомий музикознавець Марина Романівна Черкашина-Губаренко, передала родинний архів до фондів Музею театального, музичного та кіномистецтва України. На цих матеріалах до 100-річчя Р.Черкашина 16 березня 2006 року було відкрито виставку, що презентує життя і творчість митця. І саме завдяки родинному архіву ми можемо ознайомитися з його епістолярною спадщиною.

Коли наближається ювілей непересічної особистості, зазвичай готують такі подарунки, котрі залишилися б в історії такими ж яскравими, як сам винуватець події. Кінематографісти в таких випадках знімають кіно.

Фільм до сторіччя від дня народження Аркадія Ароновича Народицького (15.10.1906), українського кінорежисера, котрий був утіленням мудрості та смаку, сьогодні був би особливо доречним. І назва його могла б складатися із двох слів (до речі, як і більшість назв його фільмів): «Справедливість є!».

«Справедливість є!»

Коли наближалось сторіччя від дня загибелі О.С. Пушкіна, перед молодим режисером «Ленфільму» А.Народицьким державні мужі поставили завдання – зробити фільм про поета, причому в рекордно короткі терміни. За місяць до трагічної дати картина була готова. У тому, що фільм відбувся, не сумнівався ніхто. Мабуть, це і стало тією останньою краплиною, котра розколола страх перед керівником Сталіним, – фільм відправили на Всесвітню виставку в Парижі, не повідомивши першій людині країни... Так, водночас ризикуючи і бравуючи, чиновники, котрі боялися таких же чиновників, вирішили долю режисера, фільму. Брак часу та рутинна тяганина з оформленням необхідних документів, що могла стати звичайним явищем після перегляду картини у Кремлі, нависали як загроза участі фільму у світовій виставці кіноробіт. Тому Головне управління з виробництва художніх фільмів переправило картину на кінофестиваль у Париж майже секретно.

Гран-прі й золота медаль виставки, які отримав фільм А. Народицького «Юність поета» (1937), зробила можливим перебування картини у прокаті багатьох країн світу. І це в 1937 році! Сталін після перегляду фільму зауважив коротко й недвозначно: «Цей фільм потрібно було показати спершу нам. Як тепер ми можемо його чимось нагороджувати? Нам можуть сказати, що ми на прив'язі в буржуазної псевдокультури...». Така реакція з боку вождя, схоже, вже була нагородою, адже правитель міг помститися за те, що картину відправили на міжнародні «оглядини» без його відома. Тож справедливість, здавалося, просто лягла спочивати, а разом із нею й золота медаль, яку сам режисер так ніколи і не побачив, – медаль поклали в один із сейфів «Ленфільму», закривши сейф на сім замків.

І лише в 66-річному віці режисер відчув смак визнання вже не світо-

вих критиків, а своїх рідних, коли на екрани вийшов телефільм «Бумбараш» (що базується на ранніх творах А. Гайдара. Режисери: М. Рашеев, А. Народицький. 1971) з Валерієм Золотухіним у головній ролі. Журі Всесоюзного фестивалю телефільмів, що проходив у Ташкенті в 1973 році, відзначило картину призом, публіка полюбила, а критики писали, що режисер змалював громадянську війну не як боротьбу за шмат «економічного базису», а як своєрідне змагання способів любити й бути гідним любові.

«Ще з дитинства пам'ятаю ті сентенції, котрі озвучував батько, – згадує Вадим Народицький, син режисера, – що будь-яка клітинка найменшої травинки – більш складна й досконала, ніж найкраща машина, яку може створити людина. Він спостерігав за світом не з позиції можливості взяти щось собі в кишеню, а з жагою пізнання, бажаючи зрозуміти, яким чином усе в житті відбувається; захоплювався красою світу, ніколи не промовляючи вголос: «Слава Богу!», але в серці шанував Божу досконалість і Божі заповіді, намагаючись їх дотримуватися. Батько вважав найдосконалішим творінням світу, хоч як це дивно, людину».

Фільми А.Народицького – тому доказ. Герої його картин – особистості, котрі мають що сказати світові – Пушкін («Юність поета», 1937), Джордано Бруно («Вогнище безсмертя», 1956), Макаренко («Прапори на баштах», 1958). Режисер працював до 82-літнього віку. І коли якось молода журналістка запитала: «У кого ви вчилися робити кіно?», він відповів: «Дитинко, я його (кіномистецтво – Л.Б.) створював, а не вивчав».

Понад двадцять років А.Народицький викладав у Київському інституті театального мистецтва ім. І.Карпенка-Карого кінорежисуру й кіномонтаж. Серед його учнів – Роман Балаян, Олесь Янчук.

Лілія Бондарчук